

Lapsiperheet ja sosiaaliturvauudistus

Lapset muodostavat noin viidenneksen Suomen väestöstä. Heillä on perus- ja ihmisoikeuksien perusteella yhtäläinen oikeus sosiaaliturvaan ja riittävään elintasoon kuin aikuisilla. Lapsen sosiaaliturva rakentuu kuitenkin aikuisten kautta, ja juuri siksi se edellyttää omaa erillistä tarkasteluaan. Lapsiperheköyhyyttä vähentävät toimet ovat koronakriisin myötä tulleet yhä akuuteimmiksi. Sosiaaliturvan uudistaminen lasten näkökulmasta ei voi odottaa. Lapsiperheköyhyydellä on pahimmillaan elämän mittaiset vaikutukset lapsen tulevaisuuteen. Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa lapsiperheiden asiaa on tarpeen käsitellä sekä omana kokonaisuutenaan ja että läpileikkaavasti muiden teemojen kohdalla. Tähän politiikkasuositukseen on koottu lapsiperheiden sosiaaliturvan keskeisimmät kipukohdat.

Lapsiperheiden sosiaaliturvassa tarvitaan sekä universaalia, kaikkia lapsiperheitä koskevaa sosiaalipolitiikkaa, kuten lapsilisiä ja perhevapaaetuksia, että kohdennettuja toimia, jotka ottavat huomioon perheiden erilaiset tilanteet. Erityistä huomiota vaativia tilanteita ovat muun muassa yksinhuoltajuus, vanhemman tai lapsen sairaus tai vammaisuus, vanhemman työttömyys tai työkyyttömyys sekä huoltajan menetys. Yksinhuoltajaperheillä köyhyysriski on moninkertainen kahden huoltajan perheisiin nähden ja toimeentulovaikeudet ovat huomattavasti yleisempiä. Vauvaperheköyhyys on erityisen vaurioittavaa. Lapsiystävällinen yhteiskunta edellyttää perheiden moninaisuuden ja monenlaisten tarpeiden huomioimista. Perheiden tuissa moninaisuus tarkoittaa tarvetta lisätä joustavuutta.

Suosituks

1. Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa on parannettava lapsiperheiden perusturvaa.
2. Sosiaaliturvauudistuksessa on palattava universaalin pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan periaatteisiin.
3. Perhevapaiden korvaustasoa ja kesto on parannettava.
4. Perheellistymisen ei saa olla toimeentulokysymys.
5. Lapsen ja vanhemman sairaskuluja on kohtuullistettava ja korvaustaso päivitettävä.
6. Vammaisuuksien hakuprosessit on laitettava kuntoon.
7. Yhteiskunnan tuen on oltava vahva, jos lapsi tai vanhempi kuolee.
8. Lapsiperheiden asumisolaja on parannettava aktiivisella asuntopolitiikalla.
9. Lapsiperheiden verotaakkaa on kohtuullistettava.
10. Koronapandemian kielteiset vaikutukset lapsiperheiden toimeentuloon on korjattava ripeästi.
11. Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen vaikutuksia lapsiin on arvioitava koko uudistusprosessin ajan ja lapsiperheköyhyyden väheneminen on otettava arviointikriteeriksi, kun uudistuksen onnistumista arvioidaan.

Suositus 1:**Sosiaaliturvan kokonais-
uudistuksessa on parannettava
lapsiperheiden perusturvaa**

Hallitusohjelman mukaan lapsiperheiden asemaa parannetaan sosiaaliturvauudistuksessa. Siinä todetaan muun muassa, että ”Hallitus parantaa pienituloisten lapsiperheiden toimeentuloa. Hallitus seuraa lapsiperheiden toimeentuloedellytysten kehitystä ja toimii johdonmukaisesti lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi hallituskauden aikana.”¹ Toistaiseksi lapsiperheiden tilannetta ei ole otettu sosiaaliturvakomitean käsittelyyn riittäväällä vakavuudella ja intensiteetillä. Perheiden perusturvan taso on riittämätön. Kokonaan perusturvan varassa elävien määrä on kasvanut Suomessa. Perusturvaetuksia on heikennetty indeksileikkauksilla ja -jäädetyksillä 1990-luvulta alkaen, eikä etuuksien tasoa ole korotettu vastaamaan elinkustannusten nousua.

Sostessa vuosina 2018–2019 tehtyjen mikrosimulaatioiden perusteella lapsiperheiden perusturvan taso on jäänyt jälkeen yleisestä kustannuskasvusta. Perusturvan riittävyden arvioinnissa on todettu, että työttömän, kotihoidon tuen saajan ja vähimmäismääräisten sairaus- ja vanhempainpäivärahan saajan tulotasot eivät riitä kattamaan kohtuullista minimikulutusta. Opiskelijan sosiaaliturva kattaa kohtuullisen minimikulutuksen vain opintolainan kanssa.² Riittämätön perusturva johtaa toimeentulotuen lisääntyvään ja pitkäaikaiseen käyttöön. Toimeentulotuen rooli perusturvan paikkaajana on kasvanut huomattavasti vuosina 2015–2019 erityisesti työttömillä. Toimeentulotuki on vahvasti tarveharkintainen etuus ja sen varaan joutuminen tarkoittaa ihmiselle jatkuvaa asioimista etuusbyrokratian kanssa tuloistaan ja menoistaan raportoiden. Toimeentulotuen varasta työllistyminen sisältää monia kynnyksiä ja siksi toimeentulotuen varaan jäädään usein pitkäksi aikaa. Pienetkin ansiotulot aiheuttavat helposti maksatuskatkoksia etuuksiin. Järjestelmä reagoi hitaasti muuttuviin elämäntilanteisiin ja ihmiset voivat pudota eri etuuksien väliin.³ Suomalainen sosiaaliturva on monimutkainen etuuksien, verotuksen ja palvelujen sekä palveluista maksettavien asiakasmaksujen kokonaisuus, joka on uudistamisen tarpeessa.

Köyhyys vaikuttaa koko perheeseen. Se eriarvoistaa lapsia jo varhaisessa vaiheessa ja lapsena koettu köyhyys vaikuttaa tutkitusti pitkälle aikuisuuteen. Perheen elinkaarella pienituloisuusaste on suurimmillaan, kun lapset ovat pieniä. Tuolloin, 0–2-vuotiaana koettuna köyhyys on myös tutkimuksen mukaan haitallisinta. Silloin kehittyvät lapsen kognitiiviset ja vuorovaikutukselliset kyvyt, jotka luovat edellytykset yhteiskunnassa pärjäämiseen. Taloushuolet heikentävät vanhempien mahdollisuuksia vastata lapsen tarpeisiin. Pikku-
lapsiperheiden tuloista suuri osa koostuu sosiaalietuuksista ja niiden matala taso on merkittävin syy lapsiperheiden köyhyyteen.⁴ Pikkulapsivaiheen jälkeen perheen pitkäaikainen köyhyys tarkoittaa lapselle ulkopuolisuuden tunnetta verrattuna muihin lapsiin, huolta perheen pärjäämisestä, harrastusmahdollisuuksien ulkopuolelle jäämistä, ammattihaaveiden rajaamista ja usein myös kiusaamista. Tutkimuksissa on todettu, että köyhyyttä kokeneilla lapsilla on aikuisina esimerkiksi enemmän työttömyyttä, kouluttautumattomuutta sekä mielenterveysongelmia kuin muilla aikuisilla.⁵

TOIMENPITEET:

- Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa tarkastellaan lasten, nuorten ja perheiden tilannetta sekä erityisenä teemana että poikkileikkaavasti kaikkien teemojen kohdalla.
- Lapsiperheiden sosiaaliturvan puutteet ja niihin liittyvät tietotarpeet tunnistetaan ja niihin vastataan laadukkailla selvityksillä sekä tarpeenmukaisilla toimenpiteillä.

Suositus 2:**Sosiaaliturvauudistuksessa
on palattava universaalin
pohjoismaisen hyvinvointi-
yhteiskunnan periaatteisiin.**

Universaalit palvelut ja etuudet kuuluvat pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan ytimeen. Lapsiperheiden universaaleista etuuksista tärkein on lapsilisä, jota ei ole kohdeltu hyvin viime vuosikymmeninä. Kotihoidon tuen reaaliarvon laskeminen samanaikaisesti on lisännyt

pikkulapsiperheiden köyhyyttä. Jotta lapsilisissä saavutettaisiin vuoden 1994 reaalitaso, niitä tulisi SOSTE:n selvityksen mukaan korottaa 47–68 prosenttia 2020 tasosta.⁶

Lapsilisien jälkijättöisyyden vuoksi köyhyys on kasvanut myös niissä perheissä, joissa vanhempi tai vanhemmat käyvät töissä. Lapsiperheköyhyys koettelee erityisesti yksinhuoltajaperheitä ja perheitä, joissa on pieniä lapsia. Universaalina etuutena lapsilisään tarvitaan kipeästi tasokorotus. Mikäli sitä ei ole mahdollista tehdä kerralla kaikille lapsilisää saaville, on perusteltua käynnistää lapsilisän korotus yksinhuoltakorotuksen nostamisesta ja 0–2-vuotiaista lapsista. Se voi madaltaa kynnystä lapsitoiveen toteuttamiseen ja se vähentää lapsiperheköyhyyttä erityisen tärkeässä pikkulapsivaiheessa. Lapsilisien universaalisuuteen sen sijaan ei pidä kajota, sillä nämä toimenpiteet tuottavat aina väliinputoajia.⁷

Yhä tärkeämpää on löytää joustavia ja perheen yksilölliset tarpeet huomioon ottavia ratkaisuja yhteensovittavaa työtä, opiskelua ja perhe-elämää. Myös työn ja sosiaaliturvan yhteensovittamiseen tarvitaan nykyistä parempia välineitä. Pienituloisuusrajan alapuolella olevista lapsiperheistä huomattavassa osassa on työssä käyvä huoltaja. Köyhyyden taustalla on osa-aikatyötä, pätkätöitä ja matalapalkkaisuutta. Köyhyys työssäkäynnistä huolimatta on Suomessa nimenomaan lapsiperheitä koskeva ilmiö. Reaaliaikainen tulorekisteri luo uusia mahdollisuuksia myös työn, verotuksen ja sosiaaliturvan paremmalle yhteensovittamiselle. Esitämme seuraavassa useita toimenpiteitä lapsiperheiden perusturvan parantamiseksi.

TOIMENPITEET:

LAPASILISÄT JA ELATUSTUKI

- Lapsilisä säilytetään universaalina, kaikki lapsiperheet kattavana etuutena.
- Lapsilisän ostovoiman tulevaa kehitystä turvataan palauttamalla indeksisidonnaisuus.
- Lapsilisien reaaliarvon jälkeenjääneisyyden korjaamisesta laaditaan vaiheistettu suunnitelma.
- Nopeammalla aikavälillä korjataan lapsilisien akuutimmat puutteet:
 - o Tehdään 20 euron korotus/kk 0–2-vuotiaista lapsilista maksettaviin lapsilisiin.
 - o Lapsilisän maksaminen ulotetaan 17-vuotiaisiin lapsiin (opintotukioikeutta vaarantamatta).
 - o Nostetaan lapsilisän yksinhuoltajakorotusta 15 eurolla (nyt 63,30 €/kk/lapsi).
- Nostetaan täysimääräistä elatustukea 10 eurolla/kk. Täysimääräinen elatustuki on 167,35 euroa/kk. Yksinhuoltajaperheiden köyhyys on kaikilla mittareilla mitaten selvästi kahden huoltajan perheitä suurempaa.

SOSIAALITURVAETUUKSIEN LAPSIKOROTUKSET

- Nostetaan työttömyysetuuksien lapsikorotuksia. Lapsikorotus on tällä hetkellä yhdestä lapsesta 5,30 e/pv, kahdesta lapsesta yhteensä 7,78 e/pv sekä kolmesta tai sitä useammasta lapsesta yhteensä 10,03 e/pv.
- Nostetaan eläkkeensaajan lapsikorotusta. Lapsikorotuksen määrä eläkkeensaajille on tällä hetkellä lasta kohden 22,23 e/kk.
- Selvitetään mahdollisuus sairauspäivärahan ja kuntoutusetuuksien lapsikorotuksille.

TOIMEENTULOTUKI

- Toimeentulotuen on joustettava kriisitilanteissa ja aina tarpeen mukaan.
- Lapset on otettava paremmin huomioon toimeentulotuesta. Toimeentulotukea saavan perheen lapsella on oltava oikeus hankkia lisärahaa esimerkiksi kesätöiden avulla ilman, että perheen tukea leikataan. Myös lapsen tai vanhemman saamat pienet rahalahjat on voitava ottaa vastaan ilman, että summa vähennetään toimeentulotuesta.
- Työttömyysturvan minimitasot ja lapsikorotukset on ajanmukaistettava riittävälle tasolle. Työn ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen ja eri elämäntilanteiden rajapinnat ja siirtymät on huomioitava sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa.
- Kunnan, tulevien hyvinvointialueiden ja Kelan vastuut toimeentulotuesta ja yhteistyö on pohdittava uudelleen ja selkiytettävä niin, että perustoimeentulotuen, täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kokonaisuus järjestetään johdonmukaisella tavalla ja että prosessi on asiakkaan kannalta mahdollisimman joustava ja yksinkertainen.

VASTAANOTTORAHA JA KOTOUTTAMISTUKI

- Nostetaan turvapaikkaprosessin aikana lapsiperheille maksettava vastaanottoraha vastaamaan yleistä minimitoimeentulotukea.
- Kotoutuville perheille turvataan tarpeenmukainen neuvonta ja tuki sosiaaliturvaan kuuluvien etuuksien hakemiseksi.

Suositus 3:

Perhevapaiden korvaustasoa ja kestoja on parannettava.

Perhevapaat ja perhevapaaetuudet ovat tärkeä osa lapsiperheiden hyvinvointia. Suomessa vanhempien työllisyysaste on korkea ja vanhemmat ovat meillä muita maita useammin kokopäivätyössä. Perhevapaiden keskeinen tehtävä on vastata lasten ja perheiden erilaisiin tarpeisiin sekä luoda edellytykset lapsen ja vanhemman turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiselle lapsen ja vanhemman yhdessä viettämän ajan kautta. Joustot vapaiden käyttämisessä helpottavat perheiden arkea ja mahdollistavat työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen. Nyt valmisteilla oleva perhevapaaudistus tuo joitakin parannuksia perheiden arkeen. Se lisää vanhempainvapaiden käytön joustavuutta ja pidentää toisen käytettävissä olevaa vanhempainrahakautta lyhentämättä toisen kautta. Perhevapaaudistusta on kuitenkin jatkettava mahdollisimman pian, sillä perhevapaiden korvaustaso jää edelleen vertailumaita heikommaksi ja vapaiden kesto lyhyeksi. Vanhempainpäivärahojen taso on Suomessa alhainen niin minimitasolla kuin ansiosidonnaisen osalta. Esimerkiksi Virossa ja Norjassa on 100 % korvaustaso vanhempainpäivärahoissa. Joustavan hoitorahan käytön laajentaminen on myös tarpeen sekä tilapäisen hoitovapaan ikärajan korjaaminen.

TOIMENPITEET:

- Jatketaan perhevapaaudistusta niin, että oikeus vanhempainrahaan pidennetään siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 kuukautta (ns. 6+6+6-malli). Uudistus voidaan toteuttaa myös vaiheittain.
- Nostetaan vanhempainpäivärahan vähimmäismäärä vähintään takuueläkkeen tasolle.

- Nostetaan ansiosidonnaisen vanhempainpäivärahan korvaustaso 90 %:iin vähintään 12 kuukauden ajaksi.
- Säilytetään kotihoidon tuki ja tehdään siihen korotus ensimmäisten 6 kk osalta.
- Oikeus joustavaan hoitorahaan laajennetaan kaikille alle kouluikäisten lasten vanhemmille sekä perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaiden vanhemmille. Lapsen hoidon tukien kokonaisuutta selkeytetään.
- Sairaana lapsen hoitamiseksi tarkoitetun tilapäisen hoitovapaan ikäraja nostetaan nykyisestä 10 vuodesta 12 vuoteen.

Suositus 4:

Perheellistyminen ei saa olla toimeentulokysymys.

Sosiaaliturvaudistuksessa on hyvä tunnistaa, että sosiaaliturvan yhtenä keskeisenä tehtävänä on tukea mahdollisuutta perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen sekä lapsen oikeutta riittävään toimeentuloon. Sosiaaliturva ei ole onnistunut tässä riittävällä tavalla. Syntyvyys aleni Suomessa poikkeuksellisen voimakkaasti vuodesta 2010 vuoteen 2019. Lapsettomuus on yleistynyt erityisesti vähemmän koulutetuilla naisilla ja miehillä. Syntyvyyden laskuun on vaikuttanut nuorten aikuisten heikentynyt asema työmarkkinoilla ja tulonjaossa vuoden 2008 globaalin finanssikriisin jälkeen. Myös koronakriisi on heikentänyt nuorten aikuisten asemaa työmarkkinoilla. On oletettavaa, että pidemmällä aikavälillä tämä heijastuu myös syntyvyyteen. Vuonna 2020 syntyvyys kasvoi hieman, mutta pidemmän aikavälin muutoksesta on vielä liian aikaista puhua.

Kaikkiin syntyvyyden taustalla oleviin tekijöihin ei voida poliittisella päätöksenteolla välittömästi vaikuttaa. Perhe- ja muulla yhteiskuntapolitiikalla voidaan kuitenkin tukea ihmisten mahdollisuuksia elää toivomaansa perhe-elämää ja edistää lapsitoiveiden toteutumista. Syntyvyyttä voidaan tukea esimerkiksi toteuttamalla toimenpiteet vauvaperheköyhyyden ehkäisemiseksi, parantamalla perhepoliittisia tulonsiirtoja, perhevapaita ja työn ja perheen yhteensovittamista sekä edistämällä nuorten työllisyyttä muun muassa

nostamalla koulutustasoa. Myös lapsiperheiden palveluiden tasolla ja kohtuuhintaisella asumisella kasvuaalueilla on vaikutusta syntyvyyteen. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksut ovat edelleen Suomessa korkeat verrattuna eurooppalaiseen tasoon. Noin puolessa Euroopan maista yli kolmevuotiaiden varhaiskasvatus on oppivelvollisuuden alkuun saakka maksutonta. Lisäksi suomalaisperheet maksavat korkeita maksuja koululaisten iltapäivähoidosta. Lapsiperheiden toimeentulon kannalta merkille pantava seikka on, että Perhe ja lapset - pääluokan sosiaaliturvamenosta toimeentuloturvan osuus on merkittävästi pienentynyt palveluihin verrattuna. Vuonna 2000 toimeentuloturvan osuus oli 58,6 % ja palveluiden 41,4 %. Vuonna 2018 toimeentuloturvan osuus oli 42,1 % ja palveluiden 57,9 %.⁸ Valtioneuvoston tilaamassa väestöpoliittisessa selvityksessä suositetaan ”Lapsia – totta kai” -linjauksen käyttöönottoa politiikassa. Linjaus edustaa selkeää lapsimyönteisyyttä ja tukee ihmisten lapsitoiveita.⁹

TOIMENPITEET:

- Sosiaaliturvaudistuksessa kiinnitetään erityistä huomiota nuorten aikuisten tilanteeseen Suomessa sekä vähennetään tulevaisuuteen liittyvän epävarmuuden syntyvyyttä heikentäviä vaikutuksia.
- Turvataan jokaiselle toimeentulon tasosta riippumatta yhtäläinen mahdollisuus perheellistymiseen ja toiveittensa mukaiseen perhekokoon.

Suositus 5:

Lapsen ja vanhemman sairaskuluja on kohtuullistettava ja korvaustaso päivitettävä.

Lapsen tai vanhemman sairastuessa perhe joutuu kriisin keskelle, usein täysin ennakoimatta ja yllättäen. Tässä tilanteessa perheen voimavarojen tukeminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta kaikki perheen jäsenet selviävät yli kriisistä. Tukea tarvitaan, jotta kriisin jälkeen paluu normaaliin perhearkeen on mahdollista tai kotiutuminen uuteen, muuttuneeseen arkeen onnistuu parhaalla mahdollisella tavalla. Yhteiskunnan tuelta vaaditaan tässä perheen yksilöllisten tarpeiden huomioimista,

helppoa saavutettavuutta ja selkeyttä. Lapsen tai vanhemman sairastumisen kulut perheelle nousevat Suomessa helposti tuhansiin euroihin. Sairaskulujen kohtuullistaminen ja korvaustasojen ajanmukaistaminen on kiireellistä. Henkisen kuorman lisäksi kriisiin ei tarvita huolta taloudellisesta selviämisestä.

Vanhemman tai vanhempien läsnäolo on keskeinen osa lapsen sairaalahoidon sekä ennen aikaisen syntymän että lapsen sairastumisen yhteydessä, mutta yliopistolliset sairaalat tai keskussairaalat sijaitsevat usein kaukana kotoa. Perheelle koituu lapsen sairaalahoidosta aiheutuvien sairaalamaksujen lisäksi majoitus-, matka- ja pysäköintikuluja sekä poissaoloa työstä jopa kuukausien ajalta. Perheen muiden lasten hoito on myös järjestettävä siten, että läsnäolo sairaalassa mahdollistuu. Näiden kulujen kokonaisuus on jäänyt lainsäädännössä arvioimatta, kohtuullistamatta ja sopeuttamatta nykyiseen kustannustasoon. Matkakulujen kilometrikorvausta (20 senttiä kilometriltä) tai yöpymisrahaa (20,18 €) ei ole korotettu vuosikymmeniin. Sairaaloiden pysäköinnit ovat muuttuneet maksullisiksi. Kaikki nämä yhdessä tarkoittavat, että lapsen sairaalahoidosta perheille tulevat kustannukset ovat nousseet rajusti. Vaativissa hoito- ja terapiajaksoissa matkakulut on korvattava etupainotteisesti, jotta hoitokäyntien toteutuminen tai vanhempien läsnäolo sairaalassa ei vaarannu siksi, että perheen talous ei mahdollista niitä.

Taloudellisesti kohtuuttomia tilanteita voi syntyä myös, mikäli perheessä useampi lapsi tai sekä lapsi että vanhempi sairastuu tai he tarvitsevat pitkäaikaista lääkehoitoa. Lääkehoidossa ja sairaanhoitoon liittyvissä matkakuluissa on henkilökohtainen maksukatto myös lapsilla, eli kunkin lapsen odotetaan vastaavan omista lääkeliikemaksuistaan. Sairaalakuluissa toisen vanhemman ja kaikkien perheen lasten kulut lasketaan yhteen, jolloin maksukatto on kohtuullisempi. Yhdessä nämä erilliset maksukatot sekä vuosikymmeniä jäljessä laahaava maksutaso muodostavat sairastavan lapsiperheen näkökulmasta taloudellisesti erittäin raskaan kokonaisuuden, joka verottaa perheen voimavaroja entisestään. Lapsen tai vanhemman sairastumisesta aiheutuvaa taloudellista taakkaa on kohtuullistettava ja otettava maksukatoissa huomioon huollettavien määrä suhteessa tulonsaajiin. Sosiaali- ja terveystulosten erilliset

maksukatot on yhdistettävä ja kohtuullistettava erityisesti perheiden näkökulmasta. Perheen selviytymistä akuutista kriisitilanteesta on tuettava kaikin keinoin.

TOIMENPITEET:

- Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen yhteydessä tehdään lapsen, vanhemman ja perheen sairaskulujen huolellinen kokonaistarkastelu.
- Sairaskulut kohtuullistetaan ja jälkeen jääneet korvaustasot esimerkiksi matka- ja yöpymiskuluissa korjataan ajanmukaisiksi. Pitkissä hoito- ja terapiajaksoissa matkakulut korvataan etupainotteisesti.
- Lasten ja perheiden sosiaali- ja terveystulujen erilliset maksukatot yhdistetään ja kohtuullistetaan. Lapsen erillisistä maksukatoista luovutaan.

Suositus 6:

Vammaisetuuksien hakuprosessit on laitettava kuntoon.

Vammaisen lapsen perheelle on luotu laaja tukijärjestelmä, joka parhaimmillaan tukee perheen voimavaroja ja vanhempien selviämistä tavallista haastavammasta kasvatustehtävästään. Valitettavasti vammaisetuuksien hakuprosesseissa on edelleen turhaa byrokratiaa ja kynnyksiä, jotka hankaloittavat erityisesti heikommassa asemassa olevien perheiden mahdollisuuksia saada tarvitsemansa tuki. Lääketieteellisesti kiistattomasti pysyväksi todettujen vammojen ja sairauksien kohdalla tukihakemuksen on yksityiskohtaisten kuvailujen tasolla tehtävä pääsääntöisesti vuosittain. Vammaisen lapsen vanhempien on hakemukseen kuvattava seikkaperäisesti vuodesta toiseen, miten suuria vaikeuksia elämä vammaisen lapsen kanssa arkeen tuo. Ilman tätä lapselle ei myönnetä vammaistukea eikä kuntoutusta. Nämä hakuprosessit ovat perheille lannistavia ja raskaita. Olisi lapsen edun mukaista, että lapsen vammaistuki myönnettäisiin pysyvästi niin, että lapsen tilanteen muuttuessa hakemus uusittaisiin. Kuntoutustessa pyrittäisiin kahden vuoden jaksoihin. Tämä muutos lisäisi paitsi lasten ja perheiden hyvinvointia myös vähentäisi byrokratiaa ja toisi säästöjä hakemusten käsittelystä.

Vuoroasuminen on otettava huomioon myös vammaispalveluissa. Lapsen tarvitsemat kuljetuspalvelut, apuvälineet ja asumisen muutostyöt on mahdollistettava molempien huoltajien kotiosoitteissa.

TOIMENPITEET:

- Vamman tai sairauden kanssa elävien lasten tukijärjestelmä uudistetaan perhettä mahdollisimman vähän kuormittavaksi. Pysyvissä sairauksissa ja vammoissa tehdään pitkät tukipäätökset.
- Huomioidaan vuoroasuminen lapsen vammais-etuuksissa.

Suositus 7:

Yhteiskunnan tuen on oltava vahva, jos lapsi tai vanhempi kuolee.

Nykyinen tukijärjestelmä on epäjohtonmukainen antaessaan vahvemman tuen lapselle, jonka toinen vanhempi asuu eri osoitteessa, kuin lapselle, jonka toinen vanhempi on kuollut. Jos toinen lapsen huoltajista menehtyy eikä ole ehtinyt kartuttaa työeläkettä, lapsella on oikeus Kelan maksaman lapseneläkkeen perusmäärään ja täydennysosaan. Lapseneläke on osa perhe-eläkejärjestelmää ja sen perusmäärä on tällä hetkellä 60,49 euroa kuukaudessa ja täydennysmäärä enimmillään 91,49 euroa kuukaudessa, eli yhteensä enimmillään 151,98 euroa kuukaudessa. Lapseneläke on siis vähemmän kuin täysimääräinen elatustuki (167,35 €) ja eläkkeenä se on myös edunsaajalle veronalaista tuloa. Elatusvelvollisen kuollessa elatustuki lakkaa välittömästi kuolinpäivästä lähtien. Lapseneläkettä taas pitää erikseen hakea, joten vanhemman kuollessa, lapsi jää hetkeksi ilman tukea ja hakemuksen käsittelyajan jälkeen tuen määrä laskee. On kohtuullista, että lapseneläkkeen tasoa nostetaan vähintään elatustuen tasolle ja sen veronalaisuudesta luovutaan. Lapseneläke on myös myönnettävä viiveettä elatusvelvollisen kuoltua, tai vaihtoehtoisesti elatustuen maksua on jatkettava yli siirtymäajan ilman takaisinperintää aina lapseneläkkeen saamiseen saakka.

Valmistelussa olevassa perhevapaaudistuksen lakiluonnoksessa heikennettäisiin merkittävästi

lapsensa menettäneiden vanhempien vanhempainvapaa-oikeutta. Lakiluonnoksessa heikennetään lapsensa menettäneen vanhemman vanhempainvapaa-oikeutta siten, että töihin olisi palattava jopa 12 päivää lapsen yllättävän kuoleman jälkeen (nykyisin äidillä 105 ja isällä 18 arkipäivää). Tämä muutos on lapsensa menettäneille vanhemmille kohtuuton. Muutoksen talousvaikutus on äärimmäisen marginaalinen, eli perusteita heikennykselle on vaikea löytää. Ongelma on syytä korjata lain jatkovalmistelussa ja poistaa tämä turha lakimuutos (Sairausvakuutuslain 9 luku 8 § ”Vanhempainrahopäivien käyttäminen” 4 momentti). Lapsen kuolemasta johtuvassa työkyvyttömyydessä on lisäksi kohtuuton 9 arkipäivän omavastuuosuus, jonka jälkeen oikeus sairaspäivärahaan alkaa. Sairaspäivärahan omavastuuosuus on poistettava lapsensa menettäneiltä vanhemmilta.

Lapselta ei jää yleensä perintöä, joista hautauskuluja voitaisiin maksaa. Lapsen kuolemaa edeltää myös usein sairaalajaksoja korkeine kuluineen. Henkisen kriisin keskelle on jälleen luotu taloudellisesti hyvin kuormittava tilanne, joka heikentää perheen selviämistä kriisin yli. Tällä hetkellä hautauskuluavustus on sidottu toimeentulotuen saamiseen, mutta lapsen sairauteen ja kuolemaan liittyvät kulut ovat suurimmat perheille, jotka eivät ole toimentulotuen piirissä. Hautauskuluavustus on myönnettävä yhtäläisesti kaikille lapsensa menettäneille perheille ja irrotettava toimeentulotukisidonnaisuudesta sekä monimutkaisesta ja -vaiheisesta hakuprosessista. Lapsikuolemat ovat onneksi niin harvinaisia, että näillä muutoksilla on minimaalinen vaikutus valtion talouteen mutta suuri merkitys kriisin keskelle joutuneiden perheiden näkökulmasta.

TOIMENPITEET:

- Lapseneläkkeen tasoa nostetaan vähintään elatus-tuen tasolle ja sen veronalaisuudesta luovutaan.
- Lapseneläke myönnetään viiveettä elatusvelvollisen kuoltua, tai vaihtoehtoisesti elatustuen maksua jatketaan yli siirtymäajan ilman takaisinperintää lapseneläkkeen saamiseen saakka.
- Perhevapaauudistuksessa esitetyistä heikennyksistä lapsensa menettäneiden vanhempien vanhempainvapaisiin luovutaan.
- Sairaspäivärahan omavastuuosuus poistetaan lapsensa menettäneiltä vanhemmilta.
- Hautauskuluavustuksen toimeentulotukisidonnaisuudesta luovutaan ja se myönnetään yhtäläisesti kaikille lapsensa menettäneille perheille.

Suositus 8:

Lapsiperheiden asumisoloja on parannettava aktiivisella asuntopolitiikalla.

Asumisen korkeiden kustannusten vaikutus perheiden asuinoloihin ja perheen käytettävissä oleviin tuloihin on Suomessa poikkeuksellisen suuri muihin maihin verrattuna. Erityisesti korkeat asumiskustannukset pääkaupunkiseudulla ja muissa kasvukeskuksissa muodostavat toimeentulo-ongelman lapsiperheille. Lapsiperheiden bruttotuloista yli viidennes menee asumiseen, ja osuus on ollut lievässä kasvussa. Alueellisten erojen lisäksi on merkittäviä perhetyyppien välisiä eroja. Yhden vanhemman perheillä vastaava osuus on yli 30 %.

Suomalaiset lapsiperheet asuvat myös ahtaasti verrattuna niin lapsiperheisiin muissa länsimaissa kuin lapsettomiin asuntokuntiin Suomessa. Vuonna 2018 vajaa kolmannes asuntokunnista, joissa oli lapsia, asui Suomessa ahtaasti. Kolmeen neljästä ahtaasti asuvasta asuntokunnasta kuului alle 18-vuotiaita lapsia. Alle seitsemänvuotiaita kuului puolestaan joka toiseen ahtaasti asuvista asuntokunnista. Kaikkein ahtaimmin asuvat pienilapsiset perheet, joilla myös lapsiperheköyhyys on yleistä.¹⁰ Kalliit asumiskustannukset kuormittavat lapsuutta kahdella tavalla. Ne aiheuttavat sekä perheiden talouteen niukkuutta että heikentävät arjen hyvinvointia asumisen ahtauden vuoksi. Lapsella tulee olla tilaa leikkiä kotonaan sekä viettää aikaa siellä myös kavereiden, sukulaisten ja muiden tärkeiden ihmisten kanssa.

Asumistuen vuokratotto on kohtuuttoman matala monien kaupunkien vuokratasoon nähden. Tämä epäkohta aiheuttaa kuormitusta toimeentulotuen puolella vuokran omavastuuosuuksien osalta ja pitkäkestoista toimeentulotuen asiakkuutta. Lisäksi KELA kehottaa perheitä etsimään edullisempaa vuokra-asuntoa, mikäli vuokratotto ylittyy. Tämä aiheuttaa perheissä painetta ja johtaa ahtaaseen asumiseen. Vuokratottoa on nostettava kuntakohtaisesti reaali vuokratasolle.

Asuntopolitiikka on perheiden näkökulmasta ollut viime vuosina kireää myös omistusasumisen suhteen. Asuntolainan korkojen verovähennysoikeutta on poistettu asteittain ja tämän toimenpiteen vaikutukset kohdistuvat eniten juuri lapsiperheisiin, joilla asuntolainat ovat suurimmillaan. Asuntopolitiikassa on aina kyse ihmisten kodeista ja sen myötä lasten tärkeimmästä kasvuympäristöstä. Siksi sosiaaliturvauudistuksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota myös lapsiperheiden asuinolosuhteiden parantamiseen.

TOIMENPITEET:

- Lapsiperheiden asumisolosta ja asumisen kustannuksista tehdään sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen yhteydessä valtakunnallinen, kattava selvitys, joka sisältää myös kansainvälisen vertailun.
- Selvityksen pohjalta esitetään toimenpiteet, joilla lapsiperheiden asuinolosuhteita lähdetään määrätietoisesti parantamaan.
- Selvityksessä otetaan kattavasti huomioon myös erilaiset asumismuodot sekä erilaisten asuinseutujen asettamat haasteet lapsiperheiden asumiselle. Selvityksen yhteydessä arvioidaan, olisiko asuntolainojen korkovähennyksen palauttaminen lapsiperheiden tilanteen helpottamiseksi perusteltu toimenpide.

Suositus 9:

Lapsiperheiden verotaakkaa on kohtuullistettava.

Työssäkäynti suojaa Suomessa pääsääntöisesti köyhyydeltä, mutta lapsiperheet ovat tässä poikkeus- Lapsiperheiden vanhemmilla pienipalkkainen osa-aikainen työ tai pätkätyöt ovat yleisiä. Kasvukeskuksissa elinkustannukset ovat niin korkeita, että perheissä edes keskituloisen rahat eivät aina riitä välttämättömien kulujen kattamiseen. Erityisesti tämä haaste koskettaa yhden vanhemman perheitä. Lapsiperheköyhyydessä työssäkäyvien vanhempien perheiden osuus on jatkuvasti kasvanut.

Samaan aikaan veromuutokset ovat olleet lapsiperheiden kannalta ikäviä heikentäen työssäkäyvien vanhempien taloudellista kantokykyä. Jo pidemmän ajan muutoksia ovat olleet muun muassa kulutusverojen nousu, leikkaukset asuntolainan

korkovähennykseen, korotettu kiinteistövero sekä tuloverotuksen poistettu lapsivähennys. Nämä kaikki muutokset lisäävät erityisesti lapsiperheiden verokuormaa. Mikäli tarkoitus ei ole kiristää nimenomaisesti lapsiperheiden taloutta, on nämä kiristykset kompensoitava muilla perheille kohdistetuilla verovähennyksillä tai tulonsiirroilla. Verotuksessa on perusteltua ottaa huomioon tulonsaajan huollettavina olevien lasten määrä.

TOIMENPITEET:

- Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa tehdään kattava selvitys lapsiperheiden maksamista veroista ja verokuorman kehityksestä tällä vuosituuhannella.
- Selvityksen perusteella esitetään toimenpiteet lapsiperheiden verokuorman kohtuullistamiseksi ja työssä käyvien vanhempien lapsiperheköyhyyden poistamiseksi.
- Uusista veronkorotusesityksistä, mikäli sellaisia tulee, tehdään lapsivaikutusten arviointi.

Suositus 10:

Koronapandemian kielteiset vaikutukset lapsiperheiden toimeentuloon on korjattava ripeästi.

Pitkittänyt koronakriisi on lisännyt lapsiperheiden toimeentulovaikeuksia. Kriisi on aiheuttanut lomautuksia ja irtisanomisia sekä yrittäjätulon laskua tai loppumista. Toimeentulovaikeudet kuormittavat sekä lapsia, nuoria että vanhempia ja lisäävät myös eri palvelujen tarvetta. Koronakriisi on vaikuttanut erityisen vahvasti nuorten aikuisten työllisyyteen ja toimeentuloon sekä erityisesti niiden lapsiperheiden tilanteeseen, joilla on entuudestaan ollut vaikeuksia. Nuorten aseman heikentyminen työmarkkinoilla ja tulonjaossa voi lähitulevaisuudessa heijastua myös perheen perustamiseen ja syntyvyyteen.¹¹

Pelastakaa Lapset ry:n 2020 Lapsen ääni -selvityksen¹² perusteella toimeentulohuolet kuormittivat koronakeväänä lapsia ja nuoria erityisesti pienituloisissa perheissä, joiden lapsista yli puolet oli huolissaan perheensä toimeentulosta, kun kaikista lapsista osuus oli viidennes.

Koronakriisin vaikutukset lapsiperheiden toimeentuloon ja hyvinvointiin on otettava huomioon sosiaaliturvauudistuksessa. Tarvitaan sekä pikaisia toimia, joilla lievennetään kriisin kielteisiä vaikutuksia, että pitkäkestoisia toimia, joilla korjataan perhepoliittisten tulonsiirtojen jälkeensä jääneisyys. Pikaisia toimia ovat koronakriisin kielteisten toimeentulovaikutusten lieventämiseen liittyvät määräraikaiset etuudet. Tukea annettiin viime vuonna toimeentulotukea saaville perheille. Koronatukea perheille tulee jatkaa myös tänä vuonna, kun koronatilanne on jälleen keväällä pahentunut. Laajempi kohdentaminen esimerkiksi lapsilisien ylimääräisinä maksatuserinä on perusteltua, sillä tuen tarve kohdistuu nyt laajasti perheisiin muun muassa etäopetusjaksojen ja lomautusten vuoksi.

TOIMENPITEET:

- Lapsiperheille osoitetaan erityistä tukea koronakriisin kielteisten vaikutusten lievittämiseen, esimerkiksi lapsilisien ylimääräisten maksuerien kautta. Myös 0–2 vuotiaiden lapsilisien pysyvä korotus on tarpeen.
- Työttömyyskorvauksen lapsikorotuksen määräkain nostaminen kohdentaisi tukea erityisesti koronasta kärsineille perheille.

Suositus 11:

Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen vaikutuksia lapsiin on arvioitava koko uudistusprosessin ajan ja lapsiperheköyhyyden väheneminen on otettava arviointikriteeriksi, kun uudistuksen onnistumista arvioidaan

Lapsi- ja perhejärjestöt muistuttavat lapsivaikutusten arvioinnin veloitteesta kaikessa lapsia koskevassa ja heihin vaikuttavassa päätöksenteossa. Tämä koskee myös sosiaaliturvauudistusta. Lapsivaikutusten arviointi sisältää lapsiperheisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin. Lapsivaikutusten arvioinnin erityispiirteenä on lapsen oikeuksien sopimuksessa edellytetty lapsen edun

ensisijaisuuden -periaate. Lapsia koskevissa toimissa lapsen edun on oltava päätöksenteossa ensisijainen harkintakriteeri. Lapsivaikutusten arviointi on väline lasten etujen selvittämiseen ja mittaluokaltaan laajoissa yhteiskunnallisissa uudistuksissa tämä arvioinnin tulisi olla luonteeltaan jatkuvaa. On myös keskeistä, että sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen vaikuttavuutta seurataan ja mitataan ja että yhdeksi uudistuksen tavoitteeksi ja onnistumisen arviointikriteeriksi nostetaan lapsiperheköyhyyden väheneminen. Lasten ja perheiden sosiaaliturvauudistuksen toteutumisen yhteydessä sekä vuosittaisissa talouspäätöksissä on myös huomioitava palvelumaksujen ja veroratkaisujen kokonaisvaikutukset perheille. Lapsi- ja perhejärjestöt ovat mielellään mukana sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa tukemassa lainvalmistelua, jotta lapsen edun toteutuminen voidaan turvata. Järjestöillä on suora yhteys lasten ja lapsiperheiden arkeen, ja ne ovat kehittäneet erilaisia työkaluja lasten ja nuorten kuulemiseksi ja heidän näkemystensä ymmärtämiseksi. Tätä osaamista kannatta hyödyntää.

TOIMENPITEET:

- Lapsivaikutusten arviointi otetaan jatkuvaan käyttöön uudistuksen valmistelussa.
- Lapsiperheköyhyyden väheneminen otetaan sosiaaliturvan uudistamisen yhdeksi päätavoitteeksi ja arviointikriteeriksi, kun uudistuksen onnistumista arvioidaan.

Lopuksi:

Perheiden sosiaaliturvaa ohjaavat perus- ja ihmisoikeudet

Sosiaaliturvaa koskevaa päätöksentekoa ohjaavat perus- ja ihmisoikeudet. Sosiaaliturvassa on erityisen suuri merkitys taloudellisilla, sosiaalisilla ja sivistyksellisillä perus- ja ihmisoikeuksilla (TSS-oikeudet). Niillä on useita oikeusvaikutuksia, jotka lainsäätäjän on otettava huomioon. Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on perustuslain nojalla oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Viimesijaisen toimeentulon tulee varmistaa kaikissa olosuhteissa ihmisarvoinen elämä.

Oikeus perustoimeentuloon on turvattu perustuslaissa työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän tai adoption ja huoltajan menetyksen perusteella. Tämä edellyttää, että riittävä perustoimeentulo turvataan lainsäädännöllä. Lisäksi perustuslaissa edellytetään, että julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Julkisen vallan tehtävänä on myös edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa on turvattu lapsen oikeus sosiaaliturvaan (26 art.) ja hänen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon (27 art.). Suomi ei ole hoitanut näitä velvoitteitaan moitteettomasti, vaan YK:n lapsen oikeuksien komitea on kehottanut Suomea tehostamaan pyrkimyksiään tukea vähäosaisia perheitä sekä takaamaan kaikille lapsille oikeuden riittävään elintasoon. Euroopan neuvoston sosiaalisten

oikeuksien komitea on lisäksi todennut, ettei muun muassa vanhempainpäivärahojen vähimmäismäärä Suomessa täytä uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan edellyttämää perusturvan vähimmäistasoa.

Kansallisessa lapsistrategiassa on sitouduttu vähentämään lapsiperheköyhyyttä määrätietoisin toimin. Lapsiperheiden riittävän toimeentulon varmistaminen ja lapsiperheköyhyyden vähentäminen nostetaan painopisteiksi sosiaaliturvan kehittämisessä.¹³

Euroopan unionissa valmistellaan paraikaa niin sanottua lapsitakuuta, joka velvoittaisi kaikkia jäsenvaltioita torjumaan lapsiperheköyhyyttä suunnitelmallisesti kansallisen toimenpideohjelman kautta. Toimenpideohjelman toteutumista seurataan jatkossa eurooppalaisen ohjausjakson (European Semester) yhteydessä.

Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen yhteydessä on pidettävä huolta siitä, että lapsiperheiden sosiaaliturva uudistetaan tavalla, joka vastaa sekä kansallisiin huolenaiheisiimme että vastaa Suomen kansainvälisissä sopimuksissa tekemiä sitoumuksia.

Lapsi- ja perhejärjestöjen verkostoon kuuluvat Ensi- ja turvakotien liitto, Suomen Vanhempainliitto, Väestöliitto, Pelastakaa Lapset, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto.

1 Hallitusohjelma 2019, 156-159.

2 SOSTE 2019, 2.

3 SOSTE 2019, 2-3.

4 Järvinen 2020; Salmi & Kestilä 2019.

5 Järvinen 2020; Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2015-2019, THL 2019; Pelastakaa lapset 2018, 2019 ja 2020.

6 Honkanen 2020.

7 Kelan tutkimusblogin kirjoitukset lapsilisistä: Ahola, Honkanen, Hämäläinen, Kangas, Tervola & Valaste 4.4.2014 sekä Honkanen, Kangas 19.6.2017.

8 Liitetaulukko 5b. Sosiaaliturvan menot ja rahoitus 2018. THL 2020.

9 Rotkirch 2021.

10 Halonen 2020.

11 Lapset, nuoret ja koronaviruksen 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi koronaviruksen jälkihoidossa 2020. Särkelä & Siltaniemi, ETKL 2020.

12 Lapsen ääni -kysely, Pelastakaa Lapset 2020.

13 Kansallinen lapsistrategia 2021, s. 27-28.

Lähteet

- Ahola, Honkanen, Hämäläinen, Kangas, Tervola, Valaste. Lapsilisiä leikkuriin? Kelan tutkimusblogi 4.4.2014. <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/1758> Viitattu 7.4.2021.
- Halonen, I. 2020. Karanteeni näyttää asumisväljyyden. Tietotrendit -artikkeli. Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/karanteeni-nayttaa-asumisvaljyyden-moni-lapsiperhe-asuu-ahtaasti/> Viitattu 7.4.2021.
- Honkanen, Pertti ja Kangas, Olli. Kannattaako lapsilisiä verottaa? Kelan tutkimusblogi 19.6.2017 <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/3968> Viitattu 7.4.2021.
- Honkanen, Pertti. Perusturvan kehitys 2010–2020. Sosten selvitys 2020. <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2020/01/SOSTE-selvitys-perusturvan-kehitys-2010-2020-Pertti-Honkanen-2.pdf>
- Järvinen, Anna. Lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi perusturvaan tarvitaan lisää panostuksia. Sosten blogi 4.2.2020. <https://www.soste.fi/blogikirjoitus/lapsiperhekoehyiden-vahentamiseksi-perusturvaan-tarvitaan-lisaa-panostuksia/> Viitattu 7.4.2021.
- Kansallinen lapsistrategia: Komiteamietintö. Valtioneuvoston julkaisu 2021:8. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162864>
- Lapset, nuoret ja koronakriisi. Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. Valtioneuvoston julkaisu 2021:2. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162647>
- Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa: lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta. Valtioneuvoston julkaisu 2020:21. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162318>
- Lasten kokemuksia vähävaraisuudesta ja kiusaamisesta kouluympäristössä. Lapsen Ääni 2018. Pelastakaa Lapset 2018. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2016/02/29092813/Pelastakaa_Lapset_Lapsen_Aani_2018_web.pdf
- Miten perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa lasten unelmiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin? Lapsen Ääni 2019. Pelastakaa Lapset 2019. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2019/10/08094144/Lapsen_Aani_2019_web.pdf
- Perheen taloudellisen tilanteen vaikutukset lasten arkeen, vapaa-aikaan ja hyvinvointiin. Lapsen Ääni 2020. Pelastakaa Lapset 2020. https://pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2016/02/19092454/Lapsen-Aani-2020_raportti2_FI_FINAL.pdf
- Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2015–2019. THL:n Työpäperi 6/2019. <https://www.julkari.fi/handle/10024/137711>
- Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161662>
- Rotkirch, Anna. Syntyvyyden toipuminen ja pitenevä elinikä. Linjauksia 2020-luvun väestöpolitiikalle. Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2021:2. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162920>
- Salmi, Minna ja Kestilä, Laura. Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot alakoululaisten perheissä: Tuloksia Kouluterveyskyselyn 2017 vanhempien aineistosta. THL Työpäperi 2019:22. <https://www.julkari.fi/handle/10024/138688>
- Sihvonen, Ella. Tutkimus perhe- ja tulokäsitteistä sosiaaliturvaetuksissa. Sosiaali- ja terveysturvan raportteja 2021:24. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/325849/Raportteja24_saavutettava.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sosiaaliturvan menot ja rahoitus 2018. THL:n tilastoraportti 10/2020. <https://www.julkari.fi/handle/10024/139744>
- Sosiaaliturvauudistuksessa taattava oikeudenmukainen ja riittävä perusturva kaikille. SOSTE kannanotto 2019. <https://www.soste.fi/sosiaaliturvauudistus/sosiaaliturvauudistuksessa-taattava-oikeudenmukainen-ja-riittava-perusturva-kaikille/> Viitattu 7.4.2021.
- Stressi, huoli ja yksinäisyys – koronapandemian vaikutukset lasten ja nuorten elämään. Lapsen ääni 2020: Lasten näkemyksiä koronakeväästä. Pelastakaa Lapset 2020. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2020/10/21163820/Lapsen-Aani-2020_raportti1_FI1.pdf
- Särkelä, Riitta & Siltaniemi, Aki. Ensi- ja turvakotien liiton nettikysely lapsiperheille koronatilanteen aiheuttamista ongelmista. Tulokset ja johtopäätökset. ETKL 2020. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/wp-content/uploads/2020/05/Ensi-ja-turvakotien-liiton-lapsiperheiden-koronakyselyn-raportti-19.5.2020.pdf?x58837>
- Tutkimus: Sosiaaliturvan perhe- ja tulokäsitteissä on yhtenäistettävää. Kelan artikkeli 4.2.2021. https://www.kela.fi/ajankohtaista-henkiloasiakkaat/-/asset_publisher/kg5xtoqDw6Wf/content/tutkimus-sosiaaliturvan-perhe-ja-tulokasitteissa-on-yhtenaistettavaa